

Солощенко Вікторія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та практики романо-
германських мов Сумського державного
педагогічного університету імені
А. С. Макаренка, Україна

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОГЛЯД АНГЛОМОВНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** Систематизовано й узагальнено погляди науковців англомовних держав на проблему інтернаціоналізації вищої освіти. Установлено, що першими дослідниками цієї проблеми на початку 80-х років ХХ століття були американські науковці Б. Бурн, а пізніше К. Клазек, Й. Тонкін, М. Харарі. Доведено, що подальшу інтерпретацію поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» здійснювали дослідники з Австралії, Канади, Голландії та Великої Британії (К. Бек, М. Ван дер Венде, Д. Девіс) та ін.*

Виокремлено етапи розвитку наукової думки щодо визначення сутності поняття «інтернаціоналізація вищої освіти». Установлено, що англомовні науковці конкретизують сутність цього поняття як процес запровадження міжнародного виміру в навчальні програми та організаційні структури вищих навчальних закладів.

***Ключові слова:** глобалізація; розвиток; освіта; вища освіта; інтернаціоналізація вищої освіти; вищий навчальний заклад; університет.*

Постановка проблеми. Наприкінці минулого століття в більшості країн Європейського Союзу формується нова концепція розвитку вищої школи, провідною метою якої стає покращання якості освіти, а засобами реалізації – інтернаціоналізація, академічна мобільність та ін. Протягом останнього десятиліття саме інтернаціоналізація освіти стає предметом активного інтересу академічної громадськості. Поява в 1988 році Інтернаціонального консорціуму з проблем дослідження розвитку університетської освіти в Європі стимулює розвідки щодо інтернаціоналізації вищої школи (ІВО) (з 1993 р. – Центр з вивчення політики в галузі вищої освіти) [14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз актуальних досліджень засвідчує, що питання активізації, розвитку і перспективи ІВО є предметом наукового пошуку таких австралійських, нідерландських теоретиків, як М. Ван дер Венде [14], Х. де Віт [2; 3], а також американських компаративістів Б. Бурн [1], Б. Еллінгбо [4], К. Клазек [7], Дж. Местенхаузер [10], Т. Рахман [11], Р. Рудзкі [12], М. Харарі [6]) та ін.

Метою статті є систематизація та узагальнення наукових поглядів провідних англомовних дослідників на проблему ІВО, з'ясування сутності цього поняття з позиції цих науковців, окреслення етапів розвитку ІВО в англомовних країнах.

Виклад основного матеріалу. Лише на початку 80-х років ХХ століття поширюється термін «інтернаціоналізація» («Internationalisierung», «internationalization», «internationalisation»), як це стверджує нідерландський дослідник Х. де Віт (H. De Wit) у праці «Інтернаціоналізація вищої освіти в Сполучених Штатах Америки та Європі: історичний, компаративний і концептуальний аналіз». До цього періоду більш уживаним, на думку науковця, вважаються його синоніми «інтернаціональна освіта» («international education»), «інтеркультурна освіта» («intercultural education») [3, с. 86–127].

Аналіз енциклопедичних, філософських, психолого-педагогічних джерел дозволяє визначити період появи терміна «інтернаціоналізація». У 1980 році у США виходить друком перше наукове дослідження, зміст якого відображає проблеми ІВО, «Поширення інтернаціональної складової вищої освіти», автором якого американська дослідниця Б. Бурн. У рукописі вчена аналізує стан розвитку системи вищої освіти США на початку 80-х років ХХ ст., висвітлює її недоліки щодо ігнорування процесу інтернаціоналізації

освіти, що активізується у світі. Авторка закликає до перегляду освітніх перспектив системи вищої освіти країни, наголошує на переосмисленні майбутньої освітньої сфери і зосереджує увагу на розробленні освітніх стратегій розвитку вищої школи відповідно до глобального мислення з урахуванням при цьому світових перспектив (усі без винятку навчальні дисципліни повинні мати інтернаціональний контекст). Дослідниця переконана, що ІВО реалізується шляхом інтеграції зарубіжних перспектив до освітньої системи певної держави [1, с. 32–48].

Американські дослідники Й. Тонкін та Дж. Едвардс у праці «Світ у курикулумі: курикулярні стратегії для двадцять першого століття» (1981) наводять власне бачення ІВО і трактують дефініцію поняття як «збільшення кількості програм, що дають можливість вивчення міжнародних відносин та наповнення всього змісту освіти матеріалами, що дають розуміння міжнародних перспектив» [13, с. 8–12]. Подальша еволюція змісту поняття пов'язана з ім'ям американського дослідника М. Харарі, директора центру інтернаціональної освіти Каліфорнійського державного університету (США). У 1989 році під його керівництвом відкрито наукову школу, предметом дослідження якої стає ІВО, ефективність змін навчальних програм і питання співіснування різних етносів у процесі навчання. На думку вченого, ІВО є інституційним процесом, механізмом здійснення «інтернаціональної освіти», завданнями якої є інтернаціоналізація змісту навчальних програм у галузі гуманітарних наук, активізація академічної мобільності, налагодження співробітництва з громадою, сприяння підготовці міжнародних наукових досліджень, розвиток власного інтелектуального потенціалу в питаннях специфіки культури, традицій, релігії народів світу» [6, с. 56–58].

А. Ханфт наголошує на тому, що «принципи гуманізації і демократизації освіти» повинні бути фундаментом організації навчальної роботи в інтернаціональному середовищі. Розвиток різноманітних форм співробітництва, повага до «суверенітету» особистості, розуміння культури, традицій, інтересів, мови іноземного студента сприяє подоланню міжнаціональних і міжетнічних конфліктів в інтернаціональному середовищі, виховує гуманну особистість» [5, с. 60–62]. З того часу в американському науковому просторі трактування поняття ІВО інтерпретується в широкому розумінні як багатоаспектний феномен сучасності та вузькому – як освітня стратегія розвитку вищої школи.

Проблемно-хронологічний аналіз теоретичних розвідок англословних дослідників періоду початку 80-х років ХХ ст. дозволяє систематизувати й узагальнити їхні наукові погляди на проблему інтернаціоналізації вищої освіти. Установлено, що першими дослідниками ІВО стають американські науковці Б. Бурн, а пізніше – К. Клазек, Й. Тонкін, М. Харарі. Вони наголошують на тому, що інтернаціоналізація змісту освітніх програм, активізація академічної мобільності, розвиток глобального мислення та власного інтелектуального потенціалу в питаннях специфіки культури, традицій, релігії народів світу визначають розуміння сутності цього поняття впродовж досліджуваного періоду. Систематизація наукової думки англословних дослідників дозволяє окреслити перший етап розвитку поняття ІВО, що охоплює період від початку 80-х років ХХ ст. При цьому ІВО визначається як інтернаціоналізація змісту освітніх програм та активізація академічної мобільності.

Аналіз освітньо-реформаційних подій періоду 90-х років ХХ століття, що пов'язаний із підписанням у 1999 році Болонської декларації, – документа, який започатковує процес загальноєвропейського освітнього єднання, дозволяє окреслити наступний етап розвитку досліджуваного поняття. Американський дослідник К. Клазек (1992) зазначає, що дефініція поняття ІВО пов'язана з «зусиллям викладацького корпусу щодо надання своїм навчальним курсам міжнародного виміру в аспекті їх змісту і методів викладання» [7, с. 112–123]. Протилежною є думка науковців Т. Рахман і Л. Коппа (1995). Науковці переконують, що на початку 90-х років ХХ ст. поняття ІВО розглядається винятково з позиції університету, коледжу чи

освітньої установи двояко: «з однієї сторони – як можливість здобуття певної інституційної автономії, управлінської самостійності, з другої – як несення відповідальності перед суспільством за якість власного продукту, тобто тих знань, якими володітимуть випускники ВНЗ» [11, с. 9–11].

Цілісне оцінювання поняття ІВО дістало у працях американця Р. Рудзкі. Дослідник запевняє, що ІВО трактується як «освітня революція», академічна тенденція переміщення, що передбачає перетин державного кордону певної країни з метою здобуття освіти, стажування, вивчення іноземної мови» [12, с. 3–6]. Нідерландська дослідниця Х. де Віт у статті «Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: порівняльний аналіз – Австралія, Канада, Європа та США» наводить власну дефініцію поняття ІВО і визначає його як «багатоаспектний феномен сучасності, що включає міжнародні програми обміну, спільні дослідницькі проекти, спеціально сфокусовані дослідження у вищих навчальних закладах іншої країни, знання іноземних мов, розвинуту мережу спілкування засобами Інтернету, інтернаціональні відносини та інтернаціоналізовані навчальні програми» [2, с. 86–93]. Її колега М. Ван дер Венде (1997) аналізує поняття ІВО й запевняє, що «спільна цілеспрямована діяльність департаменту освіти певної країни та адміністрації конкретного вишу, що спрямована на покращання якості системи університетської освіти у країні», а також визначає його сутність [14, с. 3–5].

У наукових працях канадської дослідниці Дж. Найт (1997) зустрічаємо подібність поглядів на університет як суб'єкт, що комплексно інтернаціоналізується, які належать ученим Т. Рахман і Л. Коппа [8]. Так, Дж. Найт стверджує, що ІВО є «процесом інтеграції міжнародного/інтеркультурного виміру у викладання/навчання, наукові дослідження, соціальні послуги, що здійснює університет, коледж або технічний інститут» [8, с. 2–7]. Майже через два роки до власного визначення досліджуваного поняття науковці додають, що «ефективність, доцільність, своєчасність уведення інтернаціонального компонента в роботу певного університету є запорукою забезпечення його якості на європейському освітньому просторі» [9, с. 13–14]. Б. Еллінгбо (1998) погоджується з думкою своїх попередників Х. де Віт, Л. Коппа, Дж. Найт і Т. Рахман, визначає поняття ІВО як «процес набуття університетом або коледжем міжнародної перспективи, що передбачає прогнозування його освітньої перспективи на майбутнє» [4, с. 113–118].

Теоретичне узагальнення наукового доробку американського вченого Дж. Местенхаузера, відомого своїми фундаментальними дослідженнями в галузі міжнародної освіти, дає змогу стверджувати, що зміст поняття ІВО доцільно розглядати в контексті системного підходу, який передбачає виділення взаємопов'язаних елементів, що утворюють його організаційну єдність. Науковець вважає за потрібне окреслити такі аспекти досліджуваного поняття: зокрема, групи, що задіяні у процесі; рівні розвитку процесу; предмети, що становлять ядро змісту міжнародної освіти; шляхи набуття й використання знань; структура і цілі процесу; перспективи розвитку інтернаціоналізації освіти; залежність процесу інтернаціоналізації освіти від змін у міжнародних відносинах; географічний вимір міжнародної освіти; узаємозв'язок розвитку процесу ІВО з соціальними й освітніми реформами [10].

Канадська дослідниця Дж. Найт у праці «Якість та інтернаціоналізація вищої освіти» (1999) визначає завдання й окреслює цілі процесу інтернаціоналізації вищої освіти. Дослідниця переконана, що її першочерговими завданнями є: розвиток міжнародного науково-дослідного простору (розроблення спільних університетських освітніх проектів), активізація міжнародної академічної мобільності (міжнародний обмін студентами, аспірантами, викладачами, асистентами та ін.), уведення міжнародного компонента в навчальні програми і плани вищої школи (викладання більшості навчальних дисциплін іноземними мовами), покращання якості освіти (виховання конкурентоспроможного фахівця, який здатний отримати гідну роботу відповідно до здобутої спеціальності в Європі) та ін. [9].

Отже, історико-порівняльний аналіз сутності поняття ІВО з позиції англомовних і нідерландських дослідників у 90-х роках ХХ ст. дозволяє виокремити другий етап розвитку наукової думки щодо визначення цього поняття. Доведено, що саме на цьому етапі дефініція ІВО набуває глобального виміру. Це поняття трактується як процес набуття окремою освітньою установою міжнародних перспектив у навчанні та викладанні. Водночас спостерігається тенденція до виокремлення університету як суб'єкта, що комплексно інтернаціоналізується, а висока якість знань, здобутих його випускниками, стає провідним завданням конкретного вищого навчального закладу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проблемно-хронологічний і порівняльно-зіставний аналіз теоретичних розвідок зарубіжних і вітчизняних дослідників дозволяє систематизувати й узагальнити їхні наукові погляди на проблему інтернаціоналізації вищої освіти. Установлено, що першими дослідниками цієї проблеми на початку 80-х рр. ХХ ст. вважаються американські науковці Б. Бурн, а пізніше К. Клазек, Й. Тонкін, М. Харарі. Доведено, що англомовні науковці конкретизують сутність ІВО як процесу запровадження міжнародного виміру в навчальні програми й організаційні структури вищих навчальних закладів.

Виокремлено етапи розвитку наукової думки щодо визначення сутності поняття інтернаціоналізація вищої освіти, зокрема: на *першому* етапі (80-ті роки ХХ ст.) ІВО визначається як інтернаціоналізація змісту освітніх програм, активізація академічної мобільності; на *другому* етапі (90-ті роки ХХ ст.) дефініція ІВО трактується як комплексний процес набуття окремою освітньою установою міжнародних перспектив у навчанні й викладанні, спостерігається тенденція до виокремлення університету як суб'єкта, який комплексно інтернаціоналізується, а висока якість здобутих випускниками знань стає його провідним завданням.

References

1. Burn, B. B. (1980). *Expanding the International Dimension of Higher Education*. San Francisco: Jossey-Bass (in Engl.)
2. De Wit, H. (1995). *Strategies for Internationalization of Higher Education: a Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*. (EAIE), 86–127. Amsterdam (in Engl.)
3. De Wit, H., & Knight J. (1981). *Internationalization of Higher Education in the United States of America and Europe: A Historical, Comparative and Conceptual Analysis*. Amsterdam: University of Amsterdam (in Engl.)
4. Ellingboe, B. J. (1998). *Divisional Strategies to Internationalize a Campus Portrait: results, resistance, and recommendations from a Case Study at a U.S. University*. American Council on Education (in Engl.)
5. Hanft, A. (2004). *Grundbegriffe des Hochschulmanagements*. Universität Verlag Webler (in Gem.)
6. Harari, M. (1989). *Internationalization of Higher Education: Effecting Institutional Change in the Curriculum and Campus Ethos*. Occasional Report Series on the Internationalization of Higher Education 1, Center for International Education. Long Beach: California State University (in Engl.)
7. Klasek, Ch., & Harari, M. (1992). *Bridges to the Future: Strategies for Internationalizing Higher Education*. Carbondale/Illinois: Association of International Education Administrators (in Engl.)
8. Knight, J., & H. de Wit. (1997). *Internationalization of Higher Education in Asia Pacific Countries*. European Association for International Education. (EAIE, Occasional Paper), 9. Amsterdam (in Engl.)
9. Knight, J. (1999). *Internationalization of Higher Education. Quality and Internationalization in Higher Education*. Programmer on Institutional Management in Higher Education. Paris: OECD (in Engl.)
10. Mestenhauser, J. A. (1998). *Internationalization of Higher education: a Cognitive Response to the Challenges of the Twenty-First Century*. (International Education Forum), 18/1,2, 1–8 (in Engl.)
11. Rahman, T., & Kopp, L. M. (1995). *Administration of International Education*. Illinois, Association of International Education. (in Engl.)
12. Rudzki, R. (1995). *The strategic management of internationalization – towards a model of theory and practice*. School of Education. University of Newcastle Upon Tyne (in Engl.)
13. Tonkin, Y., & Edwards, J. (1981). *The world in the Curriculum: Curricular Strategies for the Twenty-first Century*. Change Magazine Press. New York (in Engl.)
14. Wende, van der. M. (1997). *An Innovation Perspective on Internationalization of Higher Education Institutionalization: The Critical Phase*. Journal of Studies in International Education [Council on International Education Exchange], 3/1, 3–14 (in Engl.)

Abstract. *Soloshchenko V. M. Internationalization of higher education: the view of the English-Speaking countries.*

Introduction. *In the XXI century the problem of internationalization of higher education is very popular. In our article the essence of the phenomenon “internationalisation of higher education” from the point of view of English-speaking researchers is investigated.*

Purpose. *The main purpose of this article is systematization and generalization of scientific views of the main English-speaking researchers on a problem of internationalization of the higher education, an determination of essence of the concept of the internationalization of the higher education in the point of view of these scientists, definitions of stages of development of this concept in the English-speaking countries.*

Methods. *As a result of the content-analysis of the world scientific community researches concerning the interpretation of the phenomenon “internationalisation of higher education” the author defines “internationalisation of higher education” as the central part of the internationalisation of higher education that constitutes the objective process where takes place the interaction between the Universities of different countries as the subjects of the internationalisation according to the international goals, principles and norms that correspond to the academic, cultural, political and economic needs of modern society and personality.*

Results. *The main determinants and factors that promoted the development of the internationalization of the University education in the English-speaking countries at the end of the XX – the beginning of the XXI century: carrying out in each country of national campaign for propagation of universities; intensification of the international cooperation in the sphere of higher education; increasing number of the international educational programmes; introduction of the intercultural curriculum in the University education are outlined.*

Originality. *Comparative analysis of the foreign scientific thought gave the author opportunity to outline four perspective reference points that are the guarantee of the successful internationalisation of higher education: 1) target; 2) procedural; 3) productive; 4) eurointegrational.*

Conclusion. *The main strategic directions of the University education in the English-speaking countries: internationalisation of the University education in the frames of Gumboltdian model of the University, internationalisation of the University education in the frames of Bologna process and internationalisation of the University education in the frames of own innovative projects are generalized.*

Key words: *internationalization of higher education; a problem of internationalization of higher education; English-speaking countries; English-speaking region; strategies and mechanisms of internationalization of higher education.*

*Одержано редакцією 12.09.2016
Прийнято до публікації 20.09.2016*

УДК 372

Стрілець Аліна Вікторівна,
викладач кафедри початкової освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Розглянуто основні поняття «артикуляція», «артикуляційна гімнастика» та визначено чинники застосування вправ для розвитку органів артикуляції дітей дошкільного віку. Запропоновано перелік традиційних артикуляційних вправ для розвитку органів артикуляції, а також форми проведення артикуляційної гімнастики, узагальнено використання інтерактивних і новітніх форм. Виокремлено специфіку використання артикуляційної гімнастики в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.*

Ключові слова: *мова; мовлення; артикуляція; звуковимова; органи артикуляції, артикуляційна моторика; артикуляційні вправи; моторна недостатність.*